

ІГРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПОДОЛАННЯ ПОРУШЕНЬ МОВЛЕННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Стахова Ольга Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент

Кафедра психології, логопедії та інклюзивної освіти

Світельська Олена Вікторівна

здобувач вищої освіти магістерського рівня

Соціально-психологічний факультет

Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

На сучасному етапі розвитку початкової освіти спостерігається стійка тенденція до збільшення кількості молодших школярів із різними порушеннями мовленнєвого розвитку. Розлади усного та писемного мовлення, яке виступає найважливішим інструментом становлення вищих психічних функцій особистості, її соціалізації та успішного навчання, суттєво ускладнюють засвоєння шкільної програми, викликають психологічні комплекси та знижують навчальну мотивацію учнів. Традиційні академічні методи корекції часто швидко втомлюють дитину й не викликають належного інтересу. Це зумовлює необхідність пошуку та впровадження інноваційних, емоційно привабливих та ефективних методів. Серед них особливе місце посідають ігрові технології, які відповідають віковим психофізіологічним особливостям молодших школярів та дозволяють органічно поєднати корекційний процес із природною для дитини діяльністю.

Так, В. Галущенко та Г. Соколова, досліджуючи специфіку подолання мовленнєвих розладів у дітей із тяжкими порушеннями мовлення, відзначили високу ефективність ігрових технологій як засобу стимуляції мовленнєвої діяльності та міжособистісної взаємодії. За словами дослідників, цілеспрямоване й систематичне застосування ігрового інструментарію позитивно впливає на всі компоненти мовної системи дитини: від слухового сприймання та звуковимови

до збагачення словника, опанування граматичних конструкцій і побудови самостійних зв'язних висловлювань [1].

У свою чергу, В. Георгієва та О. Начинова, розкриваючи роль ігрових технологій у логопедичній роботі з учнями початкової ланки шкільної освіти, відмітили, що гра ідеально адаптована до психофізіологічних потреб молодших школярів. Завдяки своїй багатофункціональності ігрова діяльність сприяє збагаченню словникового запасу дітей, вдосконаленню навичок точного слововживання тощо. Крім цього, важливою перевагою ігрової корекції представники педагогічної науки називають можливість багаторазового відпрацювання мовленнєвих навичок у ненав'язливій формі без втрати інтересу з боку дитини [1].

Питання практичного застосування ігрових методів у роботі вчителя висвітлено й у праці Ю. Рібцун «Ігрові прийоми з розвитку лексико-граматичної складової мовлення дітей з порушеннями мовлення». Описуючи особливості використання ігрових прийомів для цілеспрямованого розвитку лексико-граматичної складової мовлення у дітей з різними мовленнєвими вадами, дослідниця довела, що дидактично виправдана гра допомагає дитині легше засвоїти складні граматичні категорії та активізувати пасивний словниковий запас [1].

У навчально-методичному посібнику «Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ)» Н. Чередніченко розглядає гру як провідний інструмент корекційного навчання та стимуляції мовленнєвої активності учнів початкових класів із вираженою логопатологією. Оскільки мовленнєвий недорозвиток у таких дітей часто супроводжується зниженою увагою, слабкою пам'яттю та швидкою втомлюваністю, гра допомагає утримувати інтерес до навчання без перевантаження [1].

За висновками науковиці-практика, різні види навчальних ігор сприяють розвитку відповідних складових мовлення молодших школярів. Так, дидактичні ігри слугують не просто розвагою, а способом подолання мовленнєвих вад. Вони використовуються для розвитку фонематичного слуху (вміння розрізняти звуки) дітей, автоматизації їх правильної звуковимови, а також координації дрібної й загальної моторики, яка безпосередньо пов'язана з мовленнєвими центрами.

Через спеціальні лінгвістичні ігри та вправи учнів вчать правильно узгоджувати слова в реченнях, змінювати їх за відмінками, числами та родами. Замість сухого зазубрювання правил діти засвоюють граматичні норми практично, у процесі ігрової взаємодії.

Не менш важливими є сюжетно-рольові та ситуативні ігри, які моделюють життєві ситуації. Вони стимулюють комунікативну спрямованість навчання молодших школярів: дитина з ТПМ долає психологічний бар'єр і вчиться використовувати мову як реальний засіб спілкування (запитувати, відповідати, висловлювати думку).

Окреме місце в підвищенні рівня мовленнєвого розвитку дітей молодшого шкільного віку з ТПМ, на думку Н. Чередніченко, посідають ігри з картками,

схемами й символами (наприклад, ігри на кшталт «Склади речення за картинкою та підбери схему»). Вони допомагають матеріалізувати абстрактні мовні поняття (слово, речення, прийменник), що критично важливо для дітей із розладами мовлення [1].

Змістовним доповненням вищевказаних міркувань є висновки О. Шостак, яка, звернувшись до дидактичних ігор як засобу збагачення словника дітей із ЗНМ, зазначила, що цей вид ігрових технологій широко використовують для розв'язання всіх завдань мовленнєвого розвитку. Так, використання дидактичних ігор виступає дієвим інструментом розширення лексики дітей. Завдяки динамічності, емоційній привабливості та високій зацікавленості вихованців, такі ігри забезпечують багаторазове відпрацювання необхідних граматичних форм. Ігровий процес стимулює актуалізацію та диференціацію словникового запасу, закладає підґрунтя для словотворчої діяльності, когнітивного узагальнення (зокрема, оперування родовими й видовими поняттями), а також розвиває зв'язне та пояснювальне мовлення. Окрім цього, ігрові моделі створюють специфічні комунікативні ситуації, що спонукають дитину гнучко застосовувати набуті мовленнєві навички у практично нових обставинах [1].

Згідно поглядів Т. Зорочкіної, І. Литвин, С. Яциної, важливим у корекційній роботі логопеда є його звернення до рухових активностей, оскільки такі ігри знімають напругу та стимулюють зони мозку, відповідальні за артикуляцію, ритм і словниковий запас [1].

Т. Довженко, досліджуючи ефективність ігрових методів для розвитку словникового запасу у дітей із загальним недорозвиненням мовлення (ЗНМ) III рівня, підкреслила, що ігри допомагають подолати лексичну обмеженість і стимулюють мовленнєву активність. Зокрема, перехід від наслідувальних до творчих мовленнєвих ігор допомагає дітям накопичувати дієслова, прикметники та іменники, необхідні для зв'язного мовлення. Водночас ігрові прийоми дозволяють автоматизувати правильне вживання слів у різних відмінках і числах [1].

О. Рудюк, вбачаючи в ігровій діяльності ефективний засіб корекційно-розвиткової роботи молодшого школяра з мовленнєвими порушеннями, наголосила, що комплексний вплив на мовленнєву систему дитини забезпечується розмаїттям ігрових засобів, зокрема дидактичних, сюжетно-рольових, театралізованих, рухливих і комп'ютерних ігор. Оскільки в сучасній логопедії традиційні ігрові методики ефективно поєднуються з інноваційними технологіями, то це дозволяє індивідуалізувати корекційний процес і створити спеціальне розвивальне середовище на мовленнєво-ігровій основі. Результативність такої діяльності безпосередньо залежить від адаптації ігор до вікових й психофізіологічних особливостей вихованців, їхнього гармонійного інтегрування у структуру занять, а також від синергії зусиль усіх суб'єктів корекційного процесу [1].

Таким чином, ігрові технології виступають базовою основою сучасної корекційно-розвиткової роботи з молодшими школярами з вадами мовлення. Вони забезпечують комплексний розвиток усіх складників мовленнєвої системи у природній для дитини формі. Системне використання традиційних та інноваційних ігрових методів з урахуванням індивідуальних особливостей учнів мінімізує терміни подолання розладів, стимулює пізнавальний інтерес та створює оптимальні умови для успішної соціальної адаптації школярів.

Список використаних джерел

1. Довженко Т. О. Роль ігор та ігрових прийомів в процесі формування лексики дітей з загальним недорозвиненням мовлення III рівня. Актуальні питання корекційної та інклюзивної освіти : зб. наук. пр. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; [редкол.: Ю. Д. Бойчук (голов. ред.) та ін.]. Харків : ХНПУ, 2020. С. 99–104.
2. Зорочкіна Т., Литвин І., Яцина С. Вплив фізичних вправ на розвиток мовлення молодших школярів з особливими освітніми потребами. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія «Педагогічні науки». 2025. № 2. с. 185–193. URL : <https://new.ejournal.cdu.edu.ua/pedagogics/article/view/162> (дата звернення : 23.06.2026).
3. Начинова О. В., Георгієва В. І. Ігрові технології в логопедичній роботі на початковій ланці освіти. Проблеми реабілітації : зб. наук. пр. / редкол.: О. І. Форостян та ін. Одеса : Букаєв Вадим Вікторович, 2025. С. 79–83. URL : <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/23783> (дата звернення : 23.06.2026).
4. Рібцун Ю. Ігрові прийоми з розвитку лексико-граматично складової мовлення дітей з порушеннями мовлення. Початкова школа. 2010. № 12. С. 52–55.
5. Рудюк О. О. Ігрова діяльність як ефективний засіб корекційно-розвиткової роботи молодшого школяра з мовленнєвими порушеннями. Спеціальна та інклюзивна освіта: теорія, методика, практика : зб. матеріалів XI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Умань, 10 квітня 2025 р.). Умань, 2025. С. 115–122. URL : <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://eprints.zu.edu.ua/43568/1/1.pdf> (дата звернення : 23.06.2026).
6. Соколова Г. Б., Галущенко В. І. Психолого-педагогічний потенціал ігрових технологій у подоланні мовленнєвих порушень у дітей з тяжкими порушеннями мовлення. Інноваційна педагогіка. 2026. Вип. 92, т. 1. С. 132–136. URL : https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2026/92/part_1/27.pdf (дата звернення : 23.06.2026).
7. Чередніченко Н. В. Початковий курс навчання української мови молодших школярів із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) : навч.-метод. посіб. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2014. 208 с.
8. Шостак О. О. Дидактичні ігри як засіб збагачення словника в дітей із ЗНМ. Інноваційна педагогіка. 2024. Вип. 70, т. 1. С. 68–70. URL : chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2024/70/part_1/15.pdf (дата звернення : 23.06.2026).